

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 343.325

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.5-2.27>

СПІВАК І.В.

**СЕПАРАТИЗМ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ РУЙНАЦІЇ ДЕРЖАВИ
ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ЙОМУ**

**SEPARATISM AS ONE OF THE FACTORS OF COUNTRY DESTRUCTION
AND INTERNATIONAL LEGAL MEASURES TO CONFRONT IT**

Статтю присвячено дослідженню сутності небезпечного явища сепаратизму як одного з чинників руйнації держави, а також основним проявам та причинам виникнення як на теренах Європи у цілому, так і в межах Європейського Союзу. Зазначено, що для виникнення сепаратизму необхідна низка умов, що формують відповідний базис: неоднорідність населення країни (етнічна, релігійна та ін.); нерівномірність економічного, соціального розвитку окремих регіонів; історичні чинники; недолуга політика центральної влади по відношенню до етнічних меншин та конфесійних спільнот. Показано (на прикладах Шотландії в Об'єднаному Королівстві Великобританії та Північної Ірландії, Каталонії в Іспанії, Баварії у Федеративній Республіці Німеччина, Фландрії та Валлонії у Королівстві Бельгія), що сучасний сепаратизм у Європейському Союзі за своєю сутністю є не стільки етнічним, скільки проявами регіонального сепаратизму. Автор ілюструє, що якщо раніше в Західній Європі прояви сепаратизму мали, як правило, радикальний характер, а на сучасному етапі сепаратистські рухи в західноєвропейських країнах набули більш масовий і демократичний (з використанням легітимних парламентських форм боротьби) характер, це робить сепаратизм навіть більш небезпечним.

Автор робить висновки стосовно прояву сепаратизму як одного з трендів політичної реальності XXI ст. Вагомим свідченням ескалації проявів сепаратизму у світі є зростання визнаних світовою спільнотою незалежних держав, що є членами ООН (близько 200 порівняно з 51 державою у 1945 р.).

Зроблено висновки про те, що визнання 22 липня 2010 р. Міжнародним судом ООН правомірності проголошення незалежності Косово створило прецедент щодо порушення Гельсінського заключного акту 1975 ОБСЄ, що декларує непорушність та взаємне визнання кордонів у Європі та спровокувало активізацію сепаратистських рухів в інших країнах, призвело до використання сепаратизму для анексії РФ Криму та використовувати сепаратистський конфлікт на Донбасі як елемент гібридної війни.

На жаль, Організація Об'єднаних Націй, проголосивши базовий принцип міжнародного права – принцип територіальної цілісності держав (що входить у певне протиріччя з іншим принципом – правом народів на самовизначення), через неповороткість і повільність реакції власних структур нечасто застосовує ефективні засоби з протидії сепаратизму на початкових стадіях. Окрім того, формування системи засобів протидії сепаратизму (вибір серед них максимально ефективних) ускладнюється багатогранністю цього феномену.

У статті розглядаються шляхи протидії сепаратизму, у тому числі завдяки активізації міжнародного співробітництва, на основі прийняття Міжнародної конвенції з боротьби із сепаратизмом, що дало б змогу чітко визначити правові засади для утворення мирним шляхом нових держав: транспарентність проведення референ-

© СПІВАК І.В. – старший викладач кафедри господарського та адміністративного права факультету соціології і права (Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»)

думу з питань відділення (за обов'язкової присутності міжнародних спостерігачів), установлення перехідного періоду з чітко виписаними процедурами тощо.

Ключові слова: *конфлікт, сецесія, іредентизм, міжнародне співробітництво, міжнародне право, право на самовизначення, тероризм.*

This article is dedicated to the study of the nature of such a dangerous phenomenon as separatism, which is the factor of the destruction of the country. It also shows the main manifestation and reasons for its appearance in Europe and within the entire European Union.

The article states that the occurrence of separatism requires a number of conditions that form the appropriate basis: the heterogeneity of the country's population (ethnic, religious, etc.); inequality of economic and social development of individual regions; historical factors; inappropriate policy of the central government towards ethnic minorities and religious communities.

The article shows (based on examples of Scotland in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Catalonia in Spain, Bavaria in The Federal Republic of Germany, Flanders and Wallonia in the Kingdom of Belgium), that modern separatism in the European Union by its nature is the manifestation of regional separatism rather than ethnic. The author illustrates that earlier in Western Europe, the manifestations of separatism had more radical character, than the present period. Nowadays separatist movements in Western European countries became more massive and democratic (with the use of legitimate parliamentary forms of combat) that makes separatism even more dangerous.

The author draws conclusions about the manifestation of separatism as one of the trends of political reality in the XXI century.

Significant evidence of the escalation of separatism in the world is the growth of independent countries recognized by the international community that are members of the UN (about 200 today compared to 51 states in 1945).

The author concludes that the recognition by the UN International Court of Justice (July 22 2010) of the legitimacy of declaration of Kosovo independence, created precedent for violating the OSCE Helsinki Final Act 1975, which declares inviolability and mutual recognition of borders in Europe and provoked separatist movements in other countries. It led to using separatism for the annexation of Crimea by Russian Federation and for using separatist conflict in Donbass as an element of a hybrid war.

Unfortunately, the United Nations, by proclaiming the basic principle of international law – the principle of territorial integrity of the countries (which is in contradiction with another principle – the right of peoples for self-determination), due to the irreversibility and slow reaction of its own structures is not using effective tools to combat separatism on initial stages too often. In addition, the formation of a system of the means to obstruct separatism (the choice of the most effective among them) is complicated by the multifaceted nature of this phenomenon.

The article considers ways to counteract separatism, including the intensification of international cooperation based on International Convention on the Suppression of Separatism, which would clearly define the legal basis for the peaceful formation of new countries: transparency of holding secession referendum (acquiring the mandatory presence of international observers), the establishment of a transitional period with clearly defined procedures, etc.

Key words: *conflict, secession, irredentism, international cooperation, international law, right for self-determination, terrorism.*

Вступ. Відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України», прови сепаратизму становлять загрозу національній безпеці України [1], зокрема загрозу територіальній цілісності (загрозу, що супроводжує державу, мабуть, ще з часів Стародавнього Риму). З огляду на зазначене, всі доступні державі заходи повинні бути спрямовані на мінімізацію загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності у межах визнаного міжнародною спільнотою державного кордону України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, правової держави [2]. Сепаратизм є найвищим проявом дезінтеграції держави та суспільства, а отже, формування державної стратегії

протидії сепаратизму вимагає комплексного та всебічного аналізу сутності цього небезпечного явища, причин його виникнення.

Проблема сепаратизму є однією з найбільш складних, з огляду на те, що безпосередньо пов'язана з питаннями існування держав, зміною їхніх кордонів та утворенням нових держав. В умовах глобалізації багато держав усе більше піддаються ризикам сепаратизму (особливо вразливими для сепаратизму є поліетнічні держави). А світова економічна криза активізувала сепаратистські рухи в багатьох регіонах Європи, про що свідчать події 2014 р.: референдум про входження до складу Російської Федерації, що відбувся 16 березня 2014 р. в Автономній Республіці Крим, став каталізатором того, що ситуація навколо Донбасу різко загострилася та набула нових конфігурацій; референдум про незалежність Шотландії (18 вересня) та опитування громадян щодо незалежності в Каталонії (9 листопада) додали відчутного імпульсу для сплеску сепаратизму в деяких регіонах Італії («ефект доміно»: досягнення певного успіху одним із сепаратистських рухів призводить до появи та активізації інших). Так місцеві спільноти реагують на реальні сучасного глобалізованого світу: кожний регіон намагається визначитися із суб'єктністю шляхом усталення своєї ідентичності (етнічної, релігійної, економічної, регіональної).

З огляду на те, що внутрішньополітичне явище може стати каталізатором нестабільності у певному регіоні світу та проблемою міжнародної безпеки, актуальним є розроблення міжнародно-правових засобів боротьби із сепаратизмом як одного з базових чинників руйнації територіальної цілісності держав.

На жаль, Організація Об'єднаних Націй, проголосивши базовий принцип міжнародного права – принцип територіальної цілісності держав (що входить у певне протиріччя з іншим принципом – правом народів на самовизначення), через неповороткість і повільність реакції власних структур нечасто застосовує ефективні засоби протидії сепаратизму на початкових стадіях. Окрім того, формування системи засобів протидії сепаратизму (вибір серед них максимально ефективних) ускладнюється багатогранністю цього феномену.

Спроби всебічно проаналізувати таке багатопланове явище, як сепаратизм, а також звернути увагу на проблему розроблення міжнародно-правових засобів протидії йому здійснювалися у працях таких науковців, як В.В. Дівак, Г.М. Мелков, І.В. Бочарніков, Б. Кагарлицький, Е. Грізель, М. Штабенюк, Д. Горовіц та деяких інших. Убачається, що рівень розробленості проблеми є недостатнім.

Постановка завдання. Метою статті (на основі дослідження європейських практик та аналізу міжнародних нормативно-правових актів) є визначення ефективних форм міжнародного співробітництва у сфері протидії сепаратизму в усіх його проявах, а також доведення нагальної потреби у розробленні та прийнятті Міжнародної конвенції з боротьби із сепаратизмом.

Результати дослідження. Термін «сепаратизм» походить з латинського *Separatus* – відокремлення. Поняття «сепаратизм» доволі довго визначалося як «дух відступництва у справах віри» [3, с. 433], але починаючи з XIX ст. дедалі частіше використовується для визначення «прагнення національних меншин до відокремлення і створення власної держави чи автономної області» [4, с. 618]

Сепаратизм являє собою політику і практику відокремлення, відділення частини території (сецесії) держави з метою створення суверенної держави, дезінтеграцію країни, перехід до складу іншої країни (іредентизм) чи набуття статусу дуже широкої автономії [5].

Під сепаратизмом у науці міжнародних відносин розуміють теорію, політику та практику, спрямовану на відокремлення, відділення частини території держави для створення нової самостійної національної держави або її автономізації. Ідеологією сепаратизму є націоналізм [6, с. 39].

Сепаратизм є однією з визначальних тенденцій сучасності. Вагомим свідченням ескалації проявів сепаратизму у світі є зростання визнаних світовою спільнотою незалежних держав, що є членами ООН (близько 200 у наш час порівняно з 51 державою у 1945 р.) [7].

«Сепаратизм – це феномен, відомий майже всім регіонам світу, – відзначає швейцарський професор міжнародного права Е. Грізель. – Залежно від обставин він може мати вигляд підривного, бунтівного, навіть злочинного або, навпаки, цілком легітимного. Тобто він підлягає політичній оцінці» [8].

Є цілком очевидним, що для виникнення сепаратизму необхідна низка умов, що формують відповідний базис: неоднорідність населення країни (етнічна, релігійна та ін.); нерівномірність економічного, соціального розвитку окремих регіонів; історичні чинники; недолуга політика центральної влади по відношенню до етнічних меншин та конфесійних спільнот.

Аналіз сучасних дезінтеграційних процесів дає підстави говорити про те, що найпоширенішим проявом сепаратизму в міжнародній практиці є етнічний сепаратизм, що апелює до прав конкретної етнічної спільноти (яка визначена як нація). Ще одним підтвердженням цього є те, що у 2000 р. в Європі для дев'яти з десяти людей національна ідентичність, як і раніше, є важливішою за ідентичність європейську [9, с. 250]. Поряд з етнічним виділяють сепаратизм конфесіональний (хоча в Європі релігія, як правило, не є основою, але може відігравати суттєву роль (Північна Ірландія, Косово)). Сепаратизм Шотландії та сепаратизм баварців у Німеччині має яскраво виражене економічне підґрунтя.

Але визначити, що сепаратистський рух є етнічним, економічним, регіональним або конфесійним, буває досить складно. Сепаратистський рух нерідко має багатовимірну, комплексну природу (етнічний, економічний, релігійний чинники переплітаються, і домінуючим може бути будь-який із них). Так, німецький експерт М. Штабенів вирізняє три основні причини сепаратизму в Бельгії: культурно-лінгвістичні протиріччя між франко- та нідерландськими; економічні протиріччя між багатією фламандською північчю та бідним валлонським півднем; криза міжпартійної коаліційної структури [10]. Схожий комплекс причин зумовлює сепаратистський рух на півночі Італії. На формування етнічної ідентичності здійснює вплив як релігія, що є одним із фундаментальних елементів культури, так і специфіка певної території, регіону (оскільки етнос формується протягом довготривалого історичного періоду).

Останнім часом в Європі яскраво виявляють себе регіональні рухи за незалежність (як наслідок визначеного ЄС курсу на децентралізацію влади та розвитку самосвідомості регіонів).

Урівень із Паданією в Італії, Каталонією в Іспанії та Шотландією бельгійські регіони (Фландрія та Валлонія) є потужними осередками сепаратизму в Європі. Особливістю Валлонії (з франкомовним населенням, що стоїть на позиціях католицизму) є потенційний іредентизм, тобто можливість приєднатися до етнічно близької сусідньої держави. У зв'язку із цим генералом де Голлем від імені Франції ще в 1968 р. було заявлено, що в разі офіційного звернення влади Валлонії до Франції з проханням про воз'єднання, то того ж дня вона отримає прихильну відповідь [11]. Убачається, що тут прослідковується певна паралель щодо ситуації з Донбасом та Російською Федерацією (ідеологічні основи такого сепаратизму були розроблені за межами України у вигляді проєкту «Русский мир»). Із Фландрією ситуація видається ще більш складною. З огляду на те, що на території Фландрії знаходиться столиця Королівства Бельгія – Брюссель та проживає приблизно 58% населення країни, наслідком перемоги сепаратистського руху (навіть за відсутності тенденції іредентизму стосовно Нідерландів) стане розпад єдиної держави.

Влучно охарактеризував сепаратизм, що має регіональну основу, Б. Кагарлицький, зазначивши, що «...ніяк не пов'язані з радикальним протестом представники «нового сепаратизму» висувають економічні аргументи і знаходять прихильників не серед пригноблених меншин, а серед представників середнього класу. Лідери нових сепаратистських організацій очолюють регіональні адміністрації, управляють багатомільйонними бюджетами, засідають у парламентах... Ці рухи в принципі не є національними, навіть якщо інколи використовують націоналістичну риторику. Їх головна ідея – захист регіональних інтересів (у першу чергу), інтересів фінансових» [12].

Убачається, що сепаратизм, основними суб'єктами якого є переважно демократичні об'єднання, що використовують легітимні (парламентські) форми боротьби за економічні інтереси своїх регіонів та претендують бути захисниками інтересів свого електорату, створює (на відміну радикалів Північної Ірландії, Країни Басків, Корсики) значно більше проблем: загрозу для цілісності держав та формування великої кількості осередків нестабільності у світі.

Захисники сепаратизму спираються на Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, перша стаття якого гарантує всім народам право на самовизначення (народи «вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний й та культурний розвиток») [13]. Право радикалами тлумачиться як право на створення незалежної держави і, відповідно, відділення території. Але право на самовизначення може бути застосовано до певної групи людей, а не до території; відділення ж, навпаки, стосується саме території, а отже, входить у протиріччя з іншим визнаним світовою спільнотою правом – правом держав на суверенітет і територіальну цілісність. Сецесія, як зазначає Д. Горюв, не тільки не вирішує проблем етнічного конфлікту, насильства, а й може, навпаки, підсилити їх, адже, перетворюючи в новій державі колишню етнічну меншину на більшість, тим самим створює нові меншини [14].

Сепаратизм є явищем протиправним, оскільки правомірне відділення частини території від держави може мати місце лише у разі, якщо здійснюється відповідно до Конституції цієї держави або законодавством передбачено вирішення зазначеного питання шляхом винесення його на референдум.

Визнання 22 липня 2010 р. Міжнародним судом ООН правомірності проголошення незалежності Косово [15] створило прецедент щодо порушення Гельсінського заключного акту 1975 ОБСЄ, що декларує непорушність та взаємне визнання кордонів у Європі [16] та спровокувало активізацію сепаратистських рухів в інших країнах, призвело до використання сепаратизму задля анексії РФ Криму та використання сепаратистського конфлікту на Донбасі як елементу гібридної війни.

З огляду на те, що прояви сепаратизму є загрозою не тільки для територіальної цілісності конкретної держави (сепаратистські настрої в багатьох прикордонних регіонах України: «Русський мир» на Донбасі, «неорусинство» у Закарпатті), а й формують сприятливе середовище для розквіту екстремізму та тероризму, призводять до утворення осередків нестабільності у певному регіоні та негативного впливають на стан міжнародної безпеки, пошук ефективного інструментарію для запобігання сепаратизму є одним із найважливіших завдань світової спільноти.

У XXI ст. (в епоху цифровізації та освоєння космосу) найбільш досконалим механізмом у врегулюванні спірних питань залишається право. Не без підстав ще древні римляни говорили: *Lex est tutissima cassis; sub clupeo legis nemo decipitur* (під захистом права ніхто не буває ошуканим).

У цивілізованому світі конфлікти повинні вирішуватися за допомогою норм міжнародного права, оскільки шлях розв'язання проблем із застосуванням зброї не завжди є більш швидким та ефективним (не кажучи вже про втрату значних людських та матеріальних ресурсів). Прийняття Міжнародної конвенції про боротьбу із сепаратизмом дало б змогу чітко визначити правові засади для утворення мирним шляхом нових держав: транспарентність проведення референдуму з питань відділення (за обов'язкової присутності міжнародних спостерігачів), установлення перехідного періоду з чітко виписаними процедурами тощо.

На жаль, у міжнародному праві на універсальному рівні тлумачення поняття «сепаратизм» поки що не вироблено, і, відповідно, немає правового врегулювання сепаратистських конфліктів.

Водночас окремі ознаки сепаратизму як протиправного явища роз'яснені у Резолюції Генеральної Асамблеї ООН, якою затверджено Декларацію про принципи міжнародного права 1970 р. [17]. Першим же міжнародним документом, що дає визначення сепаратизму, став регіональний міжнародний договір – Шанхайська конвенція про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом та екстремізмом від 2001 р. Конвенція (ст. 1 п. 2) визначає сепаратизм як будь-яке діяння, спрямоване на порушення територіальної цілісності держави, у тому числі на відділення від нього частини його території, або дезінтеграцію держави, що здійснюється насильницьким шляхом, а також планування та підготовка такого діяння, пособництво у його скоєнні, підбурення до нього, і переслідування в кримінальному порядку відповідно до національного законодавства Сторін – підписантів Конвенції [18].

У Конвенції йдеться про заборону діянь, що скоєні фізичними особами. Проте вбачається, що сепаратизм може бути інкримінований і державі (дуже актуально з огляду на ситуацію на Донбасі), якщо виявляється в поведінці будь-якого органу держави або в поведінці особи, що не є органом держави, але уповноваженою національним правом цієї держави здійснювати елементи державної влади. У цьому разі можна ставити питання про міжнародно-правову відповідальність такої держави. У разі скоєння суспільно небезпечних діянь, ознаки яких містить міжнародно-правовий склад сепаратизму, «запускається» передбачений положеннями Конвенції механізм реалізації прав та обов'язків держав-учасниць (можуть передбачатися організаційні, технічні, оперативні та інші заходи, що випливають із норм міжнародного права).

Незважаючи на те що останнім часом питання протидії сепаратизму привернули увагу міжнародних міждержавних організацій (Рада Європи, ОБСЄ, ООН), конкретні дієві заходи щодо запобігання цьому суспільно небезпечному явищу на початкових стадіях (попри проголошення принципу територіальної цілісності держави як основного принципу міжнародного права) не застосовують. Євросоюз, як правило, дотримується нейтралітету стосовно внутрішніх проблем держав-членів, поважає (відповідно до п. 2 ст. 4 Договору) національну самобутність держав-членів, властиву їхнім основним політичним та конституційним інститутам, включно з регіональним та місцевим самоврядуванням [19]. Так, із приводу проведеного у жовтні 2017 р. в Каталонії референдуму офіційним представником Європейської Комісії Маргарітис Схінас було заявлено, що ситуація в Іспанії є внутрішньою справою Іспанії, а сторони повинні перейти від конфронтації до діалогу з метою цивілізованого вирішення конфлікту [20].

ООН та її Рада Безпеки активізує зусилля, як правило, у разі коли збройний конфлікт в осередку сепаратизму виходить за межі кордону конкретної держави, супроводжується анексією території і стає загрозою міжнародній безпеці (Косово, Південна Осетія, Україна). Прийнят-

тя ООН окремих резолюцій із цих питань убачається не дуже ефективним (зокрема, прийняття 27 березня 2014 року Резолюції Генеральної Асамблеї ООН про підтримку територіальної цілісності України, що містила заклик до всіх держав, міжнародних організацій та спеціалізованих установ не визнавати ніяких змін у статусі Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, а також незаконний референдум) [21].

Водночас Шанхайська організація співробітництва (ШОС) демонструє позитивні зрушення у вирішенні проблеми боротьби із сепаратизмом. Шанхайська конвенція закріпила такі основні напрями і форми міжнародного співробітництва, як обмін інформацією, здійснення оперативно-розшукових заходів, здійснення спільних заходів із запобігання постачанню озброєння та боєприпасів терористичним угрупованням, а також заходів із ліквідації діяльності центрів із підготовки бойовиків (у тому числі сепаратистських рухів).

Основною метою міжнародного співробітництва з протидії сепаратизму міжнародні організації повинні визначити забезпечення захисту територіальної цілісності держав від проявів сепаратизму шляхом: 1) розроблення та прийняття міжнародних договорів, документів із протидії сепаратизму; 2) виявлення та усунення причин виникнення сепаратизму та стадіях зародження; 3) розроблення рекомендацій із локалізації сепаратизму мирним шляхом; 4) надання економічної допомоги державам, в яких наявна загроза сепаратизму; 5) формування у суспільній свідомості потреби у боротьбі з сепаратизмом; 6) прийняття відповідно до Статуту ООН суворих заходів у відповідь на дії окремих іноземних держав, що надають будь-яку допомогу сепаратистам (воєнну, політичну, матеріальну тощо) [22, с. 155].

Убачається, що як основні напрями міжнародного співробітництва з протидії сепаратизму доцільно запропонувати такі: 1) формування єдиної політики держав у сфері протидії сепаратизму, а також координація здійснюваних заходів на міждержавному рівні; 2) вироблення єдиного підходу до припинення діяльності сепаратистських організацій, у тому числі створення єдиної бази таких організацій, із метою конфіскації в подальшому їхніх матеріальних активів; 3) удосконалення правової бази для міжнародного співробітництва з протидії сепаратизму; 4) розроблення ефективної системи організаційних та правових заходів, спрямованих на посилення прикордонного та митного контролю з метою запобігання проникненню сепаратистів на територію держави, а також запобігання незаконному переміщенню через державний кордон засобів, які можуть бути використані на підтримку сепаратизму; 5) надання економічної допомоги державам чи їхнім окремим регіонам, в яких існує загроза сепаратизму; 6) запобігання використанню для пропагування ідей сепаратизму локальних і глобальних комп'ютерних мереж; 7) запровадження дослідницьких програм із вивчення історичного коріння, причин, тенденцій розвитку та конкретних проявів сепаратизму; 8) об'єднання зусиль світової спільноти з метою формування глобальної протидії сепаратизму.

Окрім того, убачається, що ще одним важливим напрямом у сфері боротьби із сепаратизмом є взаємодія з громадянським суспільством, а також засобами масової інформації з метою протидії пропаганді сепаратизму та формування у суспільній свідомості розуміння необхідності безкомпромісної боротьби із цим небезпечним явищем (останнім часом у боротьбі із сепаратизмом усе більшого значення, як зазначає Дж.С. Най-мол., набувають «м'яка» сила – здатність досягати бажаного результату за допомогою переконання та «розумна» сила – вміння поєднувати першу з використанням «жорстких методів») [23, с. хііі].

Світова спільнота повинна розробити концепцію міжнародного співробітництва у сфері протидії сепаратизму, визначивши основними його формами: проведення узгоджених оперативно-розшукових заходів; здійснення заходів щодо попередження, виявлення та запобігання на території своєї держави діянь, пов'язаних із сепаратизмом, спрямованим проти інших сторін; активний обмін оперативно-розшуковою та іншою інформацією стосовно запланованих сепаратистами акцій; формування спеціальних банків даних та систем зв'язку (у тому числі й закритих); надання правової допомоги, обмін досвідом та методичними посібниками з питань протидії сепаратизму; проведення спільних наукових досліджень у цій сфері.

Міжнародна спільнота повинна вживати усіх можливих заходів із протидії сепаратизму, нейтралізації причин і умов, що сприяють його зародженню; локалізації на території тієї чи іншої держави, ліквідації або принаймні мінімізації наслідків проявів сепаратизму.

Висновки. Сепаратизм є одним із трендів політичної реальності XXI ст. Він є надзвичайно небезпечним явищем, що має складну, багатомірну природу та становить велику загрозу не лише територіальній цілісності окремих держав, а й регіональній і навіть міжнародній безпеці. Сьогодні свідчить про те, що міжнародно-правові механізми боротьби із сепаратизмом, задіяні

світовою спільнотою, є, як правило, не дуже ефективними (яскравим прикладом є ситуація на Донбасі). З огляду на те, що проблема боротьби із сепаратизмом стає глобальною, розв'язання її потребує комплексної правової оцінки цього небезпечного явища в усіх його проявах, координації зусиль усієї міжнародної спільноти стосовно розроблення універсальних механізмів урегулювання сепаратистських конфліктів, а також прийняття на цій основі Міжнародної конвенції з боротьби із сепаратизмом, що дало б змогу чітко визначити правові засади для утворення мирним шляхом нових держав: транспарентність проведення референдуму з питань відділення (за обов'язкової присутності міжнародних спостерігачів), установлення перехідного періоду з чітко вписаними процедурами тощо.

Список використаних джерел:

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964–IV. URL: <http://zakon5rada.gov.ua/laws/show/964-15?test=NOaMf12dtr581/h6ZixHev2HI4OYs80msh81t6>.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06 травня 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України» : указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0008525-15>.
3. Толль Ф.Э. Настольный словарь для справок по всем отраслям знаний. Санкт-Петербург : В. Безобразов и компания, 1986. Т. 3. 1172 с. URL: <https://www.prlib.ru/item/428718>.
4. Сучасний словник іншомовних слів / уклад. Л.І. Нечволод. Харків : Торксінг плюс, 2008. 768 с.
5. Сепаратизм. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Сепаратизм>.
6. Дівак В.В. Сепаратизм як феномен сучасної політики. Київ : Логос, 2010. 223 с.
7. Государства – члены ООН / Организация Объединенных Наций. URL: <http://ru.m.wikipedia.org/>.
8. Grisel E. Comment reussir sa secession (democratiquement). *Le Temps*. 2012. 13 dec.
9. Ачкасов В.А. Этнополитология. Санкт-Петербург : СПбГУ, 2005. 337 с.
10. Stabenov M. Belgiens Kernfrage. *Frankfurter Allgemeine*. 2007. 20 dez. P. 1.
11. Ходаков Д.А., Хухлындина Л.М. Интеграция: Объединенная Европа или сообщество свободных европейских регионов? *Белорусский журнал международного права и международных отношений*. 1999. № 4. С. 39–59.
12. Кагарлицкий Б. Развод по расчету. *Lenta.ru*. URL: <http://lenta.ru/articles/2014/10/30/separatism/>.
13. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
14. Horowitz D.I. Self-determination: Politics, philosophy and law// National self-determination and secession / M. Moore (ed.). N.Y. : Oxford univ.press, 1998. P. 181–214.
15. Суд ООН: незалежність Косова не порушує міжнародне право. URL: <https://www.radiosvoboda.org/>.
16. Совещание по безопасности и сотрудничеству в Европе. Заключительный акт. Хельсинки, 1975. 59 с.
17. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций, принята 24 октября 1970 г. Резолюцией 2625 (XXV) Генеральной Ассамблеи ООН / Генеральная Ассамблея. Официальные отчеты. Двадцать пятая сессия. Резолюции, принятые Генеральной Ассамблеей на 25-й сессии. 15 сентября – 17 декабря 1970 г. Нью-Йорк : Организация Объединенных Наций, 1971. С. 151–155.
18. Шанхайская конвенция о борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом. *Бюллетень международных договоров*. 2004. № 1. С. 29–36.
19. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C 83/01). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_b06.
20. Европа не признала независимую Каталонию. URL: http://www.gazeta.ru/politics/2017/10/02_a_109114218.shtml.
21. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН про територіальну цілісність України № 68/262 від 27 березня 2014 р. URL: uk.m.wikisource.org/wiki>262.
22. Мелков Г.М. Міжнародне право в період збройних конфліктів. Москва : БЕК, 2006. 421 с.
23. Nye J.S.Jr. The Future of Power. N.Y. : Public Affairs, 2011.